

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Ի Խ Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ի Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Բ Ը Ա Բ Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1813.

28. 29. 30. Ա Պ Ր Ի Լ.

Պ Ա Ա Ի Ի Բ Ա.

Նոյնիցէտ, 16 Ապրիլ:

Պօկմիսյին հաստեղը է կան իսապարհե
րը կը հաստատեն թէ Տոնճըսյի բեր
դին պահապանները աղէկ կը պրըճու թիմի
վրանտերէն բերդին շրս կողմէն Վաս
կովերը, ու խէլին տեղ նորէն տիրապե
տերին:

Պեռ լինին խապարներուն կէտէ Պէն
քէնտըրի Մասիսին Ճէնէալը սաստիկ
վիրաւորներէ՝ երբոր իրեն խաղախներուն
գունդը ետ քաշվեցանէ Ելուսյին աջ
կողմը, Լուսէմպուսիին շրանակները:

(Օրագր. Վաշիտա:)

Փրանսըզին ու իրեն օգնականներուն գուն
դէրը՝ որոնք որ կը կենային ֆրանսիականին,
թուրքին ձիային ու իրենոն ջողկոյր՝ ճամ
բոյ ելան կերթոնկոր դէպ ի Ելուս գե
տը՝ Ռախաւալի Քովիլին զօրաց. դուն
22 հասաւ Հանաւ՝ որ է թուրքին ձիային

մէջը: Կարսերական պահապաններուն գուն
դէրը երթալով երթալով կը շատնանկոր
Աս ամէն զօրքերը՝ որոնց վրայ հրամայող
Ճէնէալը պիտոր լլլայ Նարայէն կայս
րը, պատրաստեն երթալու թիմաւորն գէտ
ապահովութիւն մէկ մեծ յաղթանակի վրայ:
Կրտսնորմիկոր թէ թիմաւորն բանած ճամ
բան գլուխ յելուս, անոր համար ինչպէս
որ կերենանէ, ինքնաջ կողմէն իրեն զօ
րութիւն մէկ տեղ փոխել ետ քաշվեալ:
Մուկսիները միտ յոյս ունէին թէ Բրին
քիւս քաղաքապետ իրենց մեծ մեծ օգնու
թիւնէր իրրկէ, բայց աս Ճէնէալը չա
ղերիկոր իրեն զօրը քեցունել Լէհաստա
նու մէջէն՝ վախճալով մէյնը՝ Ետնյէին գուն
դէն՝ որ փոխած են բոլոր Կալիցիային մէջ
երկրորդ Լէհյներէն, զի զի հիմայ պա
յեցաւ ժողովրդեան հովէնը՝ ինչ որ ու
նէին առաջ Մասիսիներուն վրայ:

Մասիսիները մտնո մէկ քանի քաղաքներ
որոնք ոչ դուռ, ոչ բերդ, ոչ պաշտպա
նութիւն ունէին. ֆրանսըզներուն մեկէն
լիկը:

չկիրցան առնուլ մէկ բերդմը պատերազմով • առիկայ այդոյս ըլլալով, թէ որ Մոսկովները ետ քաշվելու ըլլաննէ, ո՛ր տեղ պիտոր ունենան իրենց ապաւինուած թիւ :
(Գապէն • Քրանս) :

ՄԵԾ ՏՈՒԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Վիւդէմպէսի :

Մոսկովս • 19 Ապրիլի :

Շատ սըն սըն քուռիները կանցնինկոր աս քաղաքէս, Վիեննայէն Փարէզ երթալու, ու Փարէզէն Վիեննա երթալու :
(Գապէն • Քրանս) :

Համառօտութիւն մէկ թուղթիմը՝ որնոր իշգրէ Ալպա-Ֆլուային Տոմաս, գլխաւոր հրամայողը Աւախոյային մէջ եղած յօրացը, պապերապի մեծ պաշտօնապէսին :

ՄԷ Փիւնիպոս • 3 Ապրիլի 1813 :

Ո՞ր տըր, մենծ սիրով կը փառաբերիմ իմացը ներու Քուկին Տէրութեդ զանազան պատահած գործողութիւններ : Երկրդ գունդը, Պանդէն շամբայ ելաւ ու ետեւէն ինկաւ վանտելու ան ապստամբները՝ որոնք կը ինքնակոր Ռէքուէնա ու Քուէնսա քաղաքներուն շամբաները :

Փետրվարի 10 ին յաքում զօրապետը յանկարծակի հասաւ վրանին Բատէնչիային մէջ եղած ապստամբներուն, շատ գերիներ բռնանէ հանդերձ 8 ձիով : Մարտի 6 ին Վիւլէթարտ-Վէկուիթէ, ու Մէնչէ զօրապետները՝ որոնք կը հրամայէին Ռէքուէնային, խօսքը մէկ ըրին երթալու Մուրշիային մէկ պաղդալիսին վրէ՛ որնոր Վիլլաքամբայէն շամբայ ելած կերթարկոր Ալլեանթէ • հասան թշնամիին վրայ Բարկուարին մէջ առաւօտ չեղած, ու բռնեցին ասոր առաջ գնացող գունդը • ըսպաննեցին ասոնցմէ մէկ գլխաւոր զօրապետմը, 2 օֆֆիշիալ, 50 հոգի • գերի բռնեցին 7 օֆֆիշիալ, 61 զինուոր, 200 թիւֆէնիկէն աւելի կտոր կտոր ըրին շուտմը աս գործքը ըմբնցուներնունպէս գարձան Ռէքուէնա իրենց տեղը ամեն բռնած գերիներով առանց մէկ քանմը կորսնցնելու, թէպէտ և ասոնց

ետեւէն մէկ մենծ խուճմը ձիաւորներու թշնամեաց՝ կը վաղէր զարնելու համար աս գունդը • աս գործքը շատ մեծցուց Մէնչէ, ու Վիլլէթարտ-Վիկուէրէ զօրապետներուն պատիւը :

Առաւօտա զաւառին մէջ փետրվարի 25 ին, 600 հոգի Միւնային գունդէն մեր դէմնցը ելան Վէնապին առջևը • մէկ սաստիկ կըրակմը բռնէին ետեւ մեկզմէկու վրայ թօփով թիւֆէնիով, թշնամին բռնադատվեցաւ ետ քաշվելու, կորսնցունելով 12 հոգի մեռած, ու շատ մարդ ալ վիրաւորած : Ասիկց երկու օր անցնէին ետեւ, նորէն փորձմընալ ըրին թշնամիները, բայց իրենց մնաց գարձեալ նոյն կորսնցունելուն պարտուղը :

Մարտի 12 ին, Պուարոն զօրապետը հերորդ գունդով շամբայ ելաւ Մէկոր պիլայէն՝ երթալու մէկ մեծիակ ֆրոնիլէ ապստամբներուն գլխաւորին գունդին դէմ, որ էր Պէլլեքին մէջը : Մտաւ աս քաղաքը՝ առաւօտեան սահալթը 3 ին ու ցրոնեց բոլոր ապստամբները, բռնեց դերի օֆֆիշիալը որ կը հրամայէր աս գունդին, 10 հոգի, 32 ձի • 50 նիւակ • 12 թիւֆէնիկ, ու շատ մարդ ալ ըսպաննեց • իսկ մեզմէ մէկ հոգիմը վիշապ ըսլած ձիաւորներէն վիրաւորվեցաւ :

Ամուս 19 ին ու 29 ին Պարֆէթ Ֆրանսիային տեղակալը մէկ գունդովմը վիշապ ըսլած ձիաւորներու, հասաւ Ռոմուալտ ապստամբներուն գլխաւորին վրայ՝ Անսեուպոր ու Բհովային մէջ • աս ապստամբին զօրքերէն շատ մարդ զարկաւ ըսպաննեց, ու առաւ անոնց պաշարները՝ որոնց մէջը կար 22 ալ ձի :

Մարտի 22 ին Բէկօթ Ֆրանսիային զօրապետմը՝ հերորդ գունդով վաղեց ֆրանկէ ապստամբներուն գլխաւորին 100 հոգւոյ վրայ, որոնք սր կերթային կոր Բանտիլին վրայ • հասաւ ասոնց վրայ ու պատերազմեցաւ ասոնց հետ թիւֆէնիկին վրէ կղած սլաքներով խաբէրլ ըսպաննեց ասոնցմէ 11 հոգի, 13 ալ գերի բռնեց՝ որոնց մէջը կար 2 օֆֆիշիալ • ասոնցմէ զատ առաւ 29 ձի, 24 նիւակ, 47 թիւֆէնիկ : Աս զանազան գործողութիւնները կը փառաւորեն օֆֆիշիալները ու զինուորները հերորդ գունդին, ու 24 երորդ վիշապ ըսլած ձիաւորներուն :

Մարտ

Մարտի 24 ին մէկ խումբմը նաւակներու՝ որոնց թիւը կը հասնէր 20 ի չափ լը ցուն մէջը ցորենով՝ ճամբայ ելաւ Մէքուրնէն՝ թօրթօղա երթալու համար։ ասոնց հետ կար 59 ղինուոր՝ 11 ու 13 երորդ գունդէն, 38 հոգիաւ 20 երորդ խումբէն։ ասոնց ամենուն վրայ կը հրաժայէր Միքսօար՝ որ էր սպտերաղմի օգնաւ կանը Պուռօփուա ճէնէնալին։

Թշնամիները՝ որ խելմը ժամանակէն պէրի թողած էին Էպրօ գետին ձախ կողմը, յանկարծակի երեւոյն հոնտղը 300 հոգի Վինէպրէնէն քիւմը վար։ ասոնք սաստիկ կըրայ ըրին աս բեռ տանող խումբին վրա՝ բայց նաւակներուն մէջ եղօղները հեռացուն զասոնք թիւֆէնկի ղօռով։ Մէկ միւսն հեռու ասկէց քիւմը վար 450 հոգի մտեր սրահներէն մէկ անտառիմը մէջ Էպրօ գետին մէկ կողմը՝ ուրտեղ որ սաստիկ կընէնար գետին միջոցը։ ասոնք քան զառջկները ալ աւելի սաստիկ կըրակ ըրին ասոնց վրայ, շատ ղինուորներ ու մառի նաւներ վերաւորեցին մեղմէն, 3 նաւակ ցամաքը նստեցան, բայց 17ը վերջապէս հասան Մօրա։

Միքսօար զօրապետը՝ (որուն քաջուն ու խելացիութիւն պէտք է ընծայէր խաղալը աս նաւակներուն) զարկաւ հոստեղ գաւ նըված թշնամիները, ու գերի բռնեց 40 հոգի։ բայց ինքնալ կորսընցունց իրեն մէկ աղքատ պալաւը։ (Թշնամիները փախան ձգելէն ետեւ 7 հոգի մեռած, ու 15 ալ վերաւորված աս մեռնողներուն մէջը կար 2 օֆֆիցիալ ու իրենց գլխաւորը՝ որուն անունը էր Միրալէս։ 3 մնացած նաւակները խաղցուցին կըրակէն, ու բերին Մօրա։ և ամենը մէկէն գնացին մասն թօրթօղա։

Աս միւնութիւն մէջ իմացայ՝ թէ ան գունդը որ խրկերէր Մօնթմառիէ ֆրանսիացիին ճէնէնալը՝ Ռօմուալտ ապստամբներուն մէկ գլխաւորին դէմ, վերջապէս բռնեց։ Ռօմուալտը՝ իրեն գունդին հետ մեկտեղ, բայց վերջը ասոնց ետեւէն հասեցին մարտի 30 ին ապստամբները Չէրթօ վային քով, խորտուբորա ու բարձր լեռներուն վրայէն։ Պարփէթ տեղակալը որնոր մեկեցինք վերը յարձակեցաւ ասոնց վրայ, յետ աս իրենց երկու սահաթ դժուարին ճամբորդութիւն ետեւ, բայց ի երկու հոգ

ւոյ ամենը սպանվեցան։ Մօնթմառիէ ճէնէնալը խիստ կը գովէ զօրաց ջանքը ու նա խանձաւորութիւն թշնամիներուն դէմ, և մասնաւորապէս ալ Պարփէթ տեղակալին։

Ճառայ քոյ ևն։
Հասարակաւ։ Տուբայ Աւտուֆերա։
(Մօնթմառ։)

Ն Է Մ Յ Է Ս Տ Ա Ն .

Վիէնա . 14 Ապրիլ։

Աս տերութիւն զօրքը Բրաքովիային մէջ էն քիւ 20 հազարի չափ կայ, նմանապէս Լէհերուն գունդնալ, խիստ բազմաւիւն։

Աս գունդերուն հոստեղը կենալը շատ կասկած կուտակոր Մոսկովներուն որոնք կը կենան Գալիսիին քովերը, ու կը ձգէկոր մէկ շիթութիւնը իրենց կարգադրութիւններուն մէջ։ (Գալիւն . Բրաք։)

2 Մայիս։

Մեծ հոգ կը տարվկոր աս տերութեւ սաչ մանաղլուները, ու կը շատցըվի կոր պաչ հապանները, որպէս զի աղէկ զգնւշանան, ու չի թողուն որ մարդմը անցնի իրենց սահմանը՝ որուն վրայ կասկածմը ունենան պըտկվելու հիւանդութեւ։ (Գալիւն . Բրաք։)

Կ Ա Լ Ի Յ Ի Ա .

Լեդիւն . 2 Ապրիլ։

Մոսկովին զօրքերը որոնք կը կենան Ճաժօք բերդին դիմացը, կը ջանան կոր շինելու աս բերդին առջև ուրիշ ամրոցներ՝ թօփօտելու համար բերդը, բայց աս բերդին մէջ եղած ֆրանսիացի սահապանները ասոնց վր շարունակ կրակ թափելով շատ մարդ զայ կընեն կոր ու այսպէս թողնեն տարկոր Մոսկովներուն ուղածը։

(Օրագր . Կայսեր։)

Փ Ր Ա Ն Ս Ա .

Պիէմ . 5 Ապրիլ։

Աս ամուս 4 ին ղինուորական տոեանը դատապարտեց մեռնելու 4 հոգի, մէկը 26 տար.

տարվան արհեստով նախապես • մէկը 29 տար, վան արհեստով կտաւ գործող, մէկը 21 տարվան • ասոնք ամենեւնի են Պէքսէնցի, որ է Օլտէմպուռնին քովերը, մէկմընալ 45 տարվան Թէթէնացի: Ասոնց յանցանքը էր ապստամբութիւն հանել, ու սուր վերցընել Ֆրանսալի տէրութիւն գէմ, որոնք բռնաբերեցան ան գործքին մէջ Պէքսէնցին բերդին վրայ • ասոնց բոլոր ունեցածը Տէրութիւն գրաւեց: (Օրաբեր • Փարսեալ:)

20 ին:

Նաբոլէօն կայսրը հասաւ Մակոնցոս ամ սուս 16 ին կէս գիշերէն ետեւ: (Մօնիւն:)

Ճէնօլ • 21 Ապրիլ:

Ղէնօլայի կայսերական ատեանը աս ամ սուս 13 ին ժողովեցաւ մէկտեղ, որոնց գիւ մացը հրատարակվեցաւ Թուրքերը բա- Թէնթաները Նաբոլէօն կայսեր, որոնց մէ- ջը կուտար իշխանութի Ֆրանսային կառա- վարութիւն կայսերութեանն ու Թադուհին: Աս ատեանին մէջը կայսերական գործակա- լը Վէթիլիաքը խօսեցաւ աս հետեւէ բանը:

« Նախախնամութիւն (որ կերենայ Թէ կուղէ երբեք գծաբառ գիպուածքներով փորձել մեծամեծ մարդիկներու խելքը ու դօրութիւն, ժողովրդոց վստահութիւնը ու ուժը,) Թող աղլաւ որ կայսեր զօրքերը յետփառաւոր յաջողութիւններու, մարդուն միտքէն չանցած գիպուածքով ներդրութիւն կրեն, ու սարսափելի կորուստներ քաշեն, Թէպէտ և իրենք մէկ անգամմընալ յաղ- Թըլսած չըլլան:

« Թշնամին աս գծաբառ կործանմանէն ետեւ, սկսաւ գալել առաջ, բայց արդա- ղութիւն չէր կըրնար աս յաղթութիւն փառքը սեպել իրեն: Եկաւ հասաւ պաղի Ֆրան- սայու գաղնակից տէրութեան երկիրներուն մէջ, որոնց հետ միասաւ մէկտեղ աւերու- մը ու սարսափը:

« Իրենց անհաստատ յաջողութեան վերջը շատ հեռու չէ, իրեն հա քաջութիւն սա- հալթը, հէմէն զարնելու վրայ է:

« Ան զօրքերը որ շատ ատեն չէ որ տե- սանք Վիսթուայ գետին քէնարէն ամ արա, դուրս հասան Մոսկովներուն հին մայրա- քաղաքը, հիմայ անոնցմէ շատ աւելի զօր- քեր ուրիշ բանի չեն սպասեր՝ բայց եթէ հրամանի, որ առաջ երթան ցիրուցան ընե- լու համար ան խաղախներուն բաղմունքիւ, որոնք դուրս քաշերէր յափշտակուէ բաղ- ձանքը իրենց անձանէրէն ճաղարանէն:

« կայսրը շուտով կերթայ իրեն զօրացը գլուխ կենալու, ինքը խօսք տըլաւ աղա- տելու իրեն դաշնակիցներուն երկիրները • ինքը կերթայ անոնց հակէն դալու համար՝ որոնք անհաւատարիմ եղան իրենց խոստ- մունքներուն վրայ: Յետ սոյսափ գործքե- լուն, որոնց որ ինքը վարժ է, ով կըրնայ տարակուսիլ՝ Թէ յաղթութիւն պիտոր չե- պըսակէ մէկ այսպիսի աղնուական և այս- պիսի արդար գործքը: (Գաղի • Ճէնօլայի:)

ԼԻԻՐԻԿԵԱՆ

Գաւառներ:

Լապիան • 20 Ապրիլ:

1809 էն պերի մէկ ընկերութիւնը աւաղակ- ներու կընեղէին ստորին Քաւնիօլանը ա- ուանց իմացընելու Թէ ուր է իրենց տեղը կի՞ բնակուելը, բայց վերջը մէկ աղէկ կարգ մը բռնելով քաղաքական կառավարութիւն ատեանը դատաւ ասոնց տեղը • ասոնք էին 10 հոգի • չը դատաւարտվեցան մեռնելու • հնալ Թէրոխանան դնելու մինչև մեռնին նէ, մէկնալ երբոր գեռ բանտը էիննէ մե- ուաւ:

Թերեա • 16 Ապրիլ:

Աս նաւահանգիստը մտաւ ամուս ամէկէն մինչև այսօր 100 նաւ Լիւրիկեցի, ու Իտա- լայի զանազան վաճառականութեան բեռ- ներով: Աս միջոցիս մէջ ելաւ ասկից 90 վաճառականի նաւ երթալ զանազան նա- ռահանգիստներ:

(Թէլիաք օգգիւն:)

Աս գործքս՝ որ է պատմութիւն հիմակվան ատենին, տասնըհինկ օրը մէյմը կըտըլովի: ԻՎԵՆԵՏԻԿ ԻՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅԵ ՂԱԶԱՐՈՒ: